

2. Национальный статистический комитет Республики Беларусь [Официальный сайт] / Нац. стат. ком. Респ. Беларусь. - Режим доступа : <http://belstat.gov.by>. - Дата доступа : 08.04.2017.
3. Статистический ежегодник Могилевской области. Статистический сборник. - Могилев.: Главное статистическое управление Могилевской области, 2016. - 417 с.

Summary: the paper analyzes the dynamics of exports of goods Mogilev region, structure and geography of supply of products, the range of traded goods across countries - the main partners; it identifies directions of development of export potential.

Key words: export, import, commodities, rates of change, dynamics, structure.

УДК 338.24+334.723

Петрова І.П.,

к.е.н.,

Інститут економіки промисловості НАН України,

м. Київ

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРОЕКТІВ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ НА ЗАСАДАХ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА

Проаналізовано сучасні особливості застосування державно-приватного партнерства у реалізації проектів розвитку територій. Запропоновано основні напрями розвитку державно-приватного партнерства: розвиток законодавства; розвиток інституціонального середовища для розробки та реалізації партнерських проектів; розвиток управління й організації ДПП, механізму управління формуванням і реалізацією; створення необхідних умов для реалізації.

Ключові слова: державно-приватне партнерство, проекти, розвиток території, законодавство, інституціональне середовище.

Підвищений інтерес до державно-приватного партнерства (ДПП) пояснюється тим, що в умовах реформи децентралізації управління модифікуються форми взаємодії держави та бізнесу, з'являються нові ефективні моделі фінансування, здійснюється відповідно до критерію ефективності перерозподіл правомочностей державної власності, застосовуються прогресивніші методи управління. Це, свого роду, певний поштовх до активізації державно-приватного партнерства у процесі децентралізації.

Привабливість державно-приватного партнерства для розвитку територій стимулює до практичних спроб реалізації проектів. За інформацією Міністерства економічного розвитку і торгівлі в Україні станом на 1 січня 2017 року реалізувалося 186 проектів державно-приватного партнерства [1]. Більшість проектів державно-приватного партнерства здійснювалися на території Полтавської (60,7 % від загальної кількості), Миколаївської (8,1 %), Одеської (7,5 %), Київської (6 %) та Запорізької (3,2 %) областей (рис. 1).

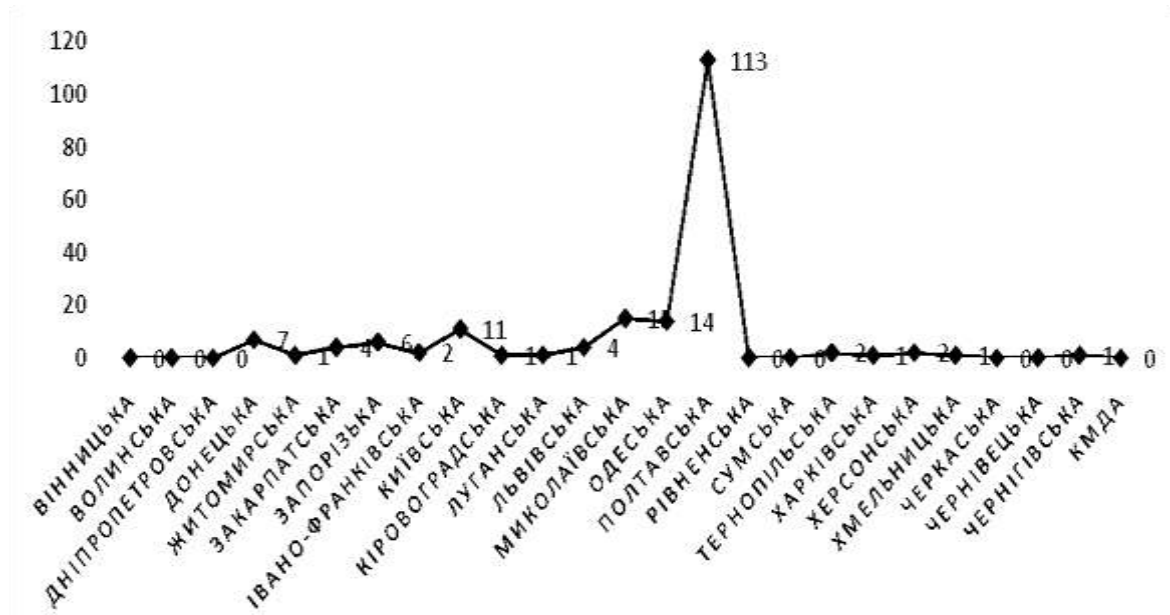

Рис. 1. Кількість проектів державно-приватного партнерства за областями (станом на 1 січня 2017 року)

Найпоширенішою формою співробітництва між державним та приватним секторами є концесія (83 % від загальної кількості). Галузевий розріз за видами економічної діяльності свідчить, що, в основному, це надання житлово-комунальних послуг, а саме: оброблення відходів (112 проектів, що становить 60,5% від загальної кількості); збір, очищення та розподілення води (37 проектів, що становить 20% від загальної кількості); виробництво, транспортування і постачання тепла (6 проектів, що становить 3,2% від загальної кількості); виробництво, розподілення та постачання електричної енергії (5 проектів, що становить 2,7% від загальної кількості) [1].

На сьогодні за процедурою, передбаченою Законом України «Про державно-приватне партнерство», укладено один договір про спільну діяльність між територіальною громадою м. Малин та товариством з обмеженою відповідальністю «Енергія тепла».

У цілому, можна стверджувати, що ДПП у розвитку територій не отримало належного застосування. Розвитку та реалізації проектів ДПП

перешкоджають такі факти: обмежені спеціальні навички щодо планування, затвердження і контролю ДПП; небажання винаймати досвідчених радників; брак необхідної незалежності державних органів; неякісні тендери; обмежений доступ малозабезпеченого населення країни до об'єктів обслуговування при належному ціноутворенні та у зв'язку з цим неможливість відшкодування витрат на розвиток інфраструктури; недостатність спеціалізованих боргових інструментів для ефективного використання приватними інвесторами при фінансуванні інфраструктури; низький рейтинг інвестиційного рівня країни; суттєві загальні ризики і ризики неплатежів при реалізації проектів ДПП; здійснення фінансових зобов'язань з боку державного партнера через обов'язкове включення в державний або місцевий бюджет щорічно, у той час як проекти ДПП укладаються на більш довгий строк і держава повинна поновлювати гарантії в кожному річному бюджеті [2].

Нормативно-правові засади регулювання партнерської взаємодії держави та приватного сектору перебувають лише на етапі формування. Попри те що для деяких форм ДПП правові норми вже є в українському законодавстві, зокрема в Господарському кодексі України, Законі України «Про концесії» та ін., на сьогоднішній день в Україні тільки закладається фундамент законодавчої бази ДПП, що підтверджується прийнятими нормативно-правовими актами.

Правовою основою впровадження та регулювання ДПП в Україні є рамковий Закон України «Про державно-приватне партнерство» [3], спрямований на узагальнення і систематизацію ДПП, а також підзаконні акти, які регламентують методичні та організаційно-управлінські аспекти ДПП. Слід зазначити, що закладені основи законодавчої бази співробітництва між державою та бізнесом не стали каталізатором розвитку державно-приватного партнерства в Україні не тільки через свою незавершеність, але і через недосконалість. Надмірно складний, зарегульований за процедурами, довготривалий процес підготовки проектної документації, який дорого коштує, став на заваді залученню приватного капіталу.

Для усунення недоліків і протиріч з метою сприяння залученню приватного капіталу на довгострокових засадах Верховною Радою України 24 листопада 2015 р. прийнято проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо усунення регуляторних бар'єрів для розвитку державно-приватного партнерства та стимулювання інвестицій в Україні», підписаний Президентом України 22.02.2016 р. [4].

Із набуттям чинності цей Закон запровадить низку позитивних змін у сфері ДПП. Насамперед, проектом закону усунуто бар'єри для розвитку ДПП, зокрема, шляхом дозволу приватному партнеру –

переможцю конкурсу не тільки безпосередньо, але і через створену ним окрему юридичну особу (спеціальну проектну компанію), за якою він має контроль, виступати стороною у договорі про ДПП; скасовується заборона на участь у державно-приватному партнерстві на стороні державного партнера суб'єктів господарювання – державного чи комунального підприємства, а також господарського товариства зі 100-відсотковою участю держави у статутному капіталі; усунуто недоліки щодо ознак ДПП; вирішуються питання щодо розширення форм ДПП, зокрема додаванням такого договору, як «управління майном»; вводиться дозвіл на укладання змішаних договорів, а отже, вирішується питання про розмаїття форм договірних відносин, які ускладнюють формування єдиного підходу до розробки й упровадження організаційно-методичного та інституціонального забезпечення розвитку державно-приватного партнерства; врегулюється питання спрощення процедури закупівель товарів (робіт, послуг) у приватного партнера через договір у рамках ДПП без проходження окремої процедури; скасовується заборона на перехід права власності на об'єкт ДПП до приватного партнера на період дії договору, допускається виникнення спільної часткової власності приватного і державного партнерів.

Проектом закону передбачається «поліпшити регулювання відносин, які виникають у зв'язку з наданням у користування земельних ділянок для здійснення ДПП» [4]. Пропонується закріпити «положення, за яким приватний партнер отримує можливість використовувати земельну ділянку безпосередньо на підставі договору, що укладається в рамках ДПП, та одночасно з набуттям чинності договором про ДПП» [4]. Визначено органи державної влади, уповноважені виконувати аналіз ефективності здійснення державно-приватного партнерства та приймати рішення про доцільність укладання відповідних договорів, проведення конкурсу та затвердження його результатів. Проектом закону усуваються недоліки щодо державної підтримки ДПП. Уже під час прийняття рішення про проведення конкурсу з визначення приватного партнера для реалізації державно-приватного партнерства встановлюються обсяг і форми державної підтримки, вводяться ефективні механізми державної підтримки реалізації ДПП, а саме не тільки через надання державних гарантій і державного фінансування за рахунок коштів бюджетів, але і «шляхом виплати приватному партнеру інших платежів, передбачених договором, зокрема плати за готовність (доступність) об'єкта ДПП до експлуатації, шляхом придбання державним партнером певного обсягу товарів (робіт, послуг), що виробляються (виконуються, надаються) приватним партнером за договором, шляхом постачання приватному партнеру товарів (робіт, послуг), необхідних для здійснення державно-приватного партнерства»

[4]. Для приватного інвестора вводяться додаткові гарантії на випадок затвердження тарифів на його товари (роботи, послуги) нижче економічно обґрунтованого рівня. Спрощується заміна приватного партнера в разі невиконання ним своїх зобов'язань.

Незважаючи на усунення недоліків закону про державно-приватне партнерство та створення більш ефективних механізмів співробітництва між державними і приватними партнерами, запропонований законопроект не вирішує питання комплексного розвитку законодавства. Приналежність сфери здійснення ДПП до сфери державного інтересу, тобто сфери відповідальності держави, не зазначена; сфери застосування остаточно не склалися, упровадження державно-приватного партнерства у науково-технічну та інноваційну сфери для реалізації завдань модернізації економіки і переходу на шлях інноваційного розвитку залишилось у проекті закону поза увагою; не знімається обмеження чинного закону щодо реалізації проектів ДПП тільки у формі договору, інституційні форми ДПП таким чином виключаються. Необхідність широкого впровадження в Україні механізму державно-приватного партнерства підтверджується прийнятою Концепцією розвитку ДПП в Україні на 2013-2018 рр. [5]. Концепція визначає пріоритетні сфери застосування державно-приватного партнерства, серед яких наукова, науково-технічна, інноваційна та інформаційна. І найголовніше: законопроектом не усувається регуляторний бар'єр щодо можливості гнучкого використання схем розподілу правомочностей власності, форм і механізмів фінансової та іншої участі державного і приватного партнерів, які не суперечать чинному законодавству та впливають з економічної природи ДПП, для структурування і реалізації часом виняткових проектів. Як відомо, через ДПП реалізуються здебільшого не стандартні, а виняткові рішення, розраховані на разове застосування. У вітчизняному законодавстві допуск приватного інвестора у сферу відповідальності держави з приводу участі в системі погоджених видів діяльності щодо створення цінності значно обмежений.

Таким чином, формування правових засад державно-приватного партнерства в Україні залишається актуальним і може відбуватися двома альтернативними шляхами: I варіант – шляхом остаточного прийняття проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо усунення регуляторних бар'єрів для розвитку державно-приватного партнерства та стимулювання інвестицій в Україні» і подальшого удосконалення законодавства для усунення інших недоліків, що містяться у законі; II варіант – комплексний розвиток законодавства шляхом прийняття нового закону. Найбільш імовірним шляхом для вдосконалення законодавства є ухвалення нового закону про державно-приватне партнерство. Орієнтиром і посібником

для розробки нового законопроекту може служити Модельний закон про публічно-приватне партнерство, прийнятий Міжпарламентською асамблеєю держав-учасниць СНД [6]. Головною перевагою Модельного закону є гнучкість регулювання, що дозволяє залучати інвесторів, укладати угоди і реалізовувати проекти за різними договірними моделями та формами (у тому числі заснованими на праві власності приватного партнера на об'єкт угоди про ДПП), перелік яких є відкритим. Модельний закон забезпечує баланс інтересів усіх сторін, не містить обмежень щодо механізмів забезпечення інвестором своїх зобов'язань перед організацією, яка фінансує ДПП, пропонує різноманітні та гнучкі механізми державної підтримки інвестора, форми і механізми фінансової та майнової участі державного партнера у проекті ДПП, містить різні норми щодо гарантії прав й інтересів інвесторів. Крім того, у Модельному законі викладено вказівки щодо створення і діяльності інститутів розвитку у сфері ДПП, визначено основи регулювання розвитку інституціонального середовища для розробки та реалізації партнерських проектів. Усе це робить Модельний закон керівним посібником для розвитку вітчизняної законодавчої бази у сфері ДПП.

Для формування і реалізації проектів ДПП в Україні нагальною потребою є розвиток інституціонального середовища, який припускає створення спеціальних інститутів щодо регулювання і контролю за реалізацією проектів, взаємодії та координації дій суб'єктів економіки. Система інститутів розвитку ДПП включає фінансові та нефінансові інститути. До фінансових належать банки розвитку, інвестиційні, венчурні та інші фонди для довгострокового фінансування проектів ДПП, до нефінансових – інформаційні, консультаційні, методичні, організаційні, експертні та інші організації для надання відповідних послуг та сприяння підготовці й реалізації проектів ДПП. Згідно з Модельним законом країн СНД допускається утворення загальнодержавних, регіональних і місцевих інститутів розвитку у сфері ДПП, повноваження яких обмежується відповідною територією [6]. У складі інституціональної інфраструктури щодо створення спеціалізованих структур для розвитку ДПП важливим є формування ще одного органу – незалежного експертного органу, відповідального за проведення незалежної експертизи фінансово-економічного обґрунтування, перевірку й оцінку проектів ДПП на предмет відповідності цілям і завданням державної політики, розподілу ризиків тощо. В Україні на сьогоднішній день відсутня така система інституціональної інфраструктури ДПП. Це є однією з основних причин, що стримують розвиток ДПП у країні. До проблем розвитку інституціонального середовища слід віднести і кадрову складову. Для ефективного управління у сфері ДПП важливе значення має залучення

кваліфікованих фахівців. З урахуванням того, що таких фахівців вітчизняні освітні установи не готують, можна припустити, що в Україні загальна кількість фахівців державного управління, обізнаних у сфері ДПП і здатних складати проекти, є занадто малою. З метою створення системи підготовки висококваліфікованих кадрів у сфері ДПП можуть бути сформовані навчальні програми для державних службовців.

Одним із пріоритетних напрямів розвитку ДПП у країні виступає розвиток управління й організації ДПП, механізму управління формуванням і реалізацією проектів.

Єдиних стандартів і критеріїв щодо організаційної структури управління проектами ДПП немає. Але світовий досвід свідчить, що якісний стрибок у розвитку ДПП у країні наставав із створенням єдиного органу управління проектами ДПП. Існують різні варіанти створення такого єдиного органу управління: орган управління як самостійна інституціональна одиниця, яка працює в тісному контакті з міністерством; орган управління, який є структурним підрозділом міністерства, але спеціалізованою окремою структурою та ін. Ці варіанти мають як переваги, так і недоліки. Але важливим є те, що у веденні такого органу перебувають суто питання ДПП.

Сьогодні в Україні окремі функції щодо регулювання партнерської взаємодії держави та приватного сектору розосереджені в різних міністерствах, які мають свої регіональні підрозділи, що входять до складу місцевих органів виконавчої влади. Зокрема, цими питаннями займаються Кабінет Міністрів України.

Міністерство економічного розвитку і торгівлі України є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацією державної політики у сфері державно-приватного партнерства [7].

Окрім того, інші центральні органи виконавчої влади беруть участь в експертизі, погодженні й упровадженні проектів ДПП у відповідних сферах. Так, Міністерство інфраструктури України відповідає за затвердження документації для проектів ДПП, пов'язаних з автомобільними дорогами; Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства затверджує конкурсні умови щодо концесій або оренди інфраструктури, пов'язаної з водо- і теплопостачанням та водовідведенням; Міністерство фінансів України відповідає за перевірку статусу проекту та визнання необхідності надання державної підтримки. У зв'язку з цим виникає особливо важлива та складна проблема координації діяльності органів влади і консолідації їх дій в укладанні договору в рамках ДПП. Для розробки та супроводу проектів державно-приватного партнерства

необхідне створення єдиного спеціалізованого органу із реалізації та моніторингу проектів ДПП.

Отже, основними напрямками для розвитку державно-приватного партнерства в Україні є:

розвиток законодавства щодо державно-приватного партнерства:

I варіант – усунути законодавчі бар'єри шляхом прийнятого в другому читанні проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо усунення регуляторних бар'єрів для розвитку державно-приватного партнерства та стимулювання інвестицій в Україні» і подальшого удосконалення законодавства (зазначити приналежність сфери здійснення ДПП до сфери державного інтересу; розширити сфери запровадження ДПП з урахуванням завдань модернізації економіки; ввести інституціональні форми ДПП; передбачити можливість гнучкого використання схем розподілу правомочностей власності, форм та механізмів фінансування й іншої участі державного та приватного партнерів; урахувати інтереси усіх сторін, у тому числі фінансових організацій; передбачити гнучкі форми державної підтримки проектів; забезпечити гарантії прав та законних інтересів приватного і державного партнерів);

II варіант – комплексний розвиток законодавства шляхом прийняття нового закону, використовуючи як базис Модельний закон про публічно-приватне партнерство країн СНД

розвиток інституціонального середовища для розробки і реалізації партнерських проектів:

утворення фінансових інститутів розвитку ДПП для інвестування і гарантування приватних інвестицій (Банк розвитку України, Інвестиційний фонд України, Венчурний фонд України, регіональні венчурні фонди);

утворення нефінансових інститутів розвитку ДПП (інформаційні, консультаційні, методичні, організаційні, експертні та інші організації);

утворення експертного органу розвитку ДПП для проведення незалежної експертизи фінансово-економічного обґрунтування, перевірки й оцінки проектів ДПП на предмет відповідності цілям і завданням державної політики, розподілу ризиків і таке інше;

утворення освітніх програм в учбових закладах для підготовки висококваліфікованих державних службовців у сфері ДПП

розвиток управління й організації ДПП, механізму реалізації проектів державно-приватного партнерства:

утворення єдиного спеціалізованого органу з формування, реалізації та моніторингу проектів ДПП;

розробка системи управління у сфері державно-приватного партнерства з чітким розподілом повноважень між органами державної влади в рамках підготовки і реалізації проектів ДПП та координацією їх діяльності;

запровадження контролю й моніторингу здійснення проекту ДПП як заключного етапу механізму реалізації партнерської взаємодії держави та приватного сектору у системі управління;

удосконалення механізму реалізації проектів ДПП.

утворення необхідних умов для розвитку державно-приватного партнерств:

макроекономічна стабільність і сприятливий інвестиційний клімат;

збільшення внутрішнього ринку і підвищення купівельної спроможності населення;

політична стабільність, розвинуті ринкові інститути, дієві законодавство та правозастосування.

Список використаних джерел

1. Довідка щодо результатів здійснення ДПП [станом на 01.01. 2017 р.] [Електронний ресурс] / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=ed00a2ba-480a-4979-84eb-d610a0827a8c&title=ZagalniiOgliad>.
2. Переходный процесс: остановка в пути?: Доклад о переходном процессе за 2013 год [Електронний ресурс] / Европейский банк реконструкции и развития. – Режим доступу: <http://tr.ebrd.com/tr13/ru/>.
3. Про державно-приватне партнерство [Електронний ресурс]: Закон України від 01.07.2010 р. № 2404–VI. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>.
4. Про внесення змін до деяких законів України щодо усунення регуляторних бар'єрів для розвитку державно-приватного партнерства та стимулювання інвестицій в Україні [Електронний ресурс]: Проект Закону України від 24.11.2015 р. №817-VII. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=52471.
5. Концепція розвитку державно-приватного партнерства в Україні [Електронний ресурс]: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 серпня 2013 р. № 739-р. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/739-2013-p>.
6. Модельный закон «О публично-частном партнерстве» [Електронний ресурс]: Постановление Межпарламентской Ассамблеи государств – участников Содружества Независимых Государств № 41-9 от 28.11.2014. – Режим доступу: http://www.iacis.ru/upload/iblock/18e/prilozhenie_k_
7. Положення про Міністерство економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]: Постанова Кабінету Міністрів України від 20.08.2014 р. № 459. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/459-2014-p>.

Summary. The article is devoted to modern peculiarities of application of public-private partnership in the implementation of the area development projects. The author suggests the basic directions of development of public-private partnership: development of legislation; development of the institutional environment for the development and implementation of partnership projects; development and management of PPP governance mechanism creation and implementation; creating the necessary conditions for implementation.

Key words: public-private partnership projects, area development, legislation, institutional environment.

УДК 021.387:338.436 (477)

Самофатова В.А.,

к. е. н., доцент,

докторант кафедри економіки промисловості,

Одеська національна академія харчових технологій,

м. Одеса

СПЕЦИФІКА ДОСЯГНЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ РЕГІОНУ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІКОЮ

У статті розглянуті особливості функціонування агропродовольчої сфери (АПС) регіону в умовах децентралізації влади. Відзначено, що ефективність місцевого самоврядування, для забезпечення сталого розвитку АПС регіону визначатиметься раціональним використанням усіх ресурсів – природних, людських, матеріальних, фінансових і т. ін. Зроблено висновок, що необхідно підтримувати більш тісні взаємозв'язки між містом і селом на засадах кооперування для формування спроможних територіальних громад.

Ключові слова: агропродовольча сфера, сталий розвиток, децентралізація, спроможна територіальна громада, кооперування.

Постановка проблеми. Світ прямує до порядку, де відповідальність кожної країни за добробут буде залежати від її самодостатності. В Україні нині активно розвиваються процеси децентралізації державного управління, самоуправління і самоорганізації в усіх сферах життя. Базовим принципом сталого розвитку має бути увага до руху суспільства у майбутньому на основі розумних компромісів у відносинах суспільства і природи. Зокрема, у центрі багатоаспектної системи факторів сталого розвитку має бути задоволення інтересів кожної окремої людини як рушійної сили необхідних реформ стосовно відродження нації, ефективного використання природних ресурсів та забезпечення